

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER DE LA
TAPINERIA, NÚM. 29-39, I AVINGUDA DE LA
CATEDRAL, NÚM. 4.

BARCELONA (BARCELONÈS)

Codi MHCB: 223/04

**Dates de la intervenció: 17 de novembre al 10 de
desembre de 2004.**

Laia Santanach i Suñol

Agost de 2006

ÍNDEX

1. Fitxa tècnica	3
2. Situació del jaciment	4
3. Notícies històriques i intervencions anteriors	6
4. Motivacions i objectius de la intervenció	17
5. Metodologia	18
6. Descripció dels treballs realitzats	19
7. Conclusions	24
8. Bibliografia	30
ANNEXES	33
Repertori estratigràfic	
Documentació gràfica	
▪ Documentació fotogràfica	
▪ Documentació planimètrica	

1. Fitxa tècnica

NOM DEL JACIMENT	Carrer de la Tapineria, núm. 29-39, i avinguda de la Catedral, núm. 4.
UBICACIÓ	Districte de Ciutat Vella, Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431222.011 Y: 4581999.442 Z: 8'69 m. s. n. m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	17 de novembre al 10 de desembre de 2004
PROMOTOR	FECSA ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Laia Santanach i Suñol

2. Situació del jaciment

El seguiment arqueològic que s'ha efectuat, i del qual presentem la memòria, s'ha portat a terme al nucli antic de Barcelona, concretament al barri de la Catedral (a tocar de la part exterior de l'angle nord de la muralla romana), en un indret amb terrenys quaternaris.

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaió i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

3. Notícies històriques i intervencions anteriors

Notícies històriques

La zona intervinguda va formar part del *suburbium* o territori de la *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, ciutat romana fundada el segle I a. C., en època d'August. Concretament, ens trobem en una zona molt pròxima a la muralla romana per la seva part exterior.

La fundació de *Barcino* va suposar, d'una banda, una modificació en l'estructura del territori, ja que es dividí per tal d'estructurar i ordenar el camp i per facilitar, mitjançant el cadastre, la recaptació d'impostos. De l'altra banda, i relacionat amb el que acabem d'esmentar, la nova fundació va significar la desaparició d'algunes *villae* republicanes tardanes i la construcció d'altres de noves a partir del segle I d. C., mentre que les que sobrevisqueren foren objecte de modificacions importants. En aquest sentit, cal destacar l'existència de restes d'una vil·la a la plaça d'Antoni Maura, així com d'uns forns (possiblement pertanyents a la vil·la), a l'avinguda Francesc Cambó.¹

En aquesta mateixa àrea hi havia la necròpolis romana tardana que s'ha documentat àmpliament a l'entorn de la ciutat, seguint els quatre camins d'entrada. Es tractaria concretament de la necròpolis a banda i banda de l'antiga via d'accés pel nord-est (la via s'ha perpetuat amb els carrers de la Bòria, dels Corders, dels Carders i del Portal Nou²) i a ambdós costats de la del nord-oest (actualment carrer dels Arcs i avinguda Portal de l'Àngel, que enllaça amb el passeig de Gràcia³). En aquest sentit, s'han documentat tombes d'inhumació en zones tan pròximes a la zona intervinguda com la ja esmentada avinguda Francesc Cambó, la plaça de l'Àngel i el carrer dels Arcs, a la cantonada amb el carrer dels Boters.⁴

¹ GRANADOS, 1991, pàg. 157-159; PALET, 1997, pàg. 172-173.

² FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 164; HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 71.

³ AA. VV., 1992, pàg. 17.

⁴ GRANADOS, 1991, pàg. 158-159; HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 38, 50-51; PALET, 1997, pàg. 172-173.

D'altra banda, també s'ha de tenir en compte que a l'actual plaça Nova no només hi havia la porta romana del nord-oest, sinó que també era per on entraven a la ciutat els dos aqüeductes que conduïen l'aigua des del riu Besòs i des de Collserola fins a la ciutat.⁵

En qualsevol cas, els orígens de la urbanització de la zona intervinguda s'han de buscar en un procés marcat per l'augment de la producció agrícola, per les últimes fases de la conquesta dels comtats catalans i per l'inici de l'expansió comercial mediterrània. Tots aquests factors col·laboraren a un desenvolupament comercial i artesà que, sumat a la densificació del clos emmurallat, va provocar l'aparició de *vilanoves* al voltant de la ciutat romana a la darreria del segle X, durant el segle XI i al llarg del segle XII⁶.

Els nous nuclis de població nasqueren en centres d'atracció pròxims a la ciutat. Per exemple, a l'entorn del mercat que se celebrava al peu de la porta oriental de la muralla aparegué el *burgus* o Vilanova del Mercadal, també anomenada Bòria (segle X), a l'entorn de l'aqüeducte romà en ruïnes s'originà la Vilanova dels Arcs o dels Arcs antics (segle X), i a prop d'edificis religiosos nasqueren d'altres vilanoves, com la de Santa Maria de les Arenes, la de Santa Maria del Pi, la de Sant Cugat o la de Sant Pere (totes elles del segle XI).⁷

La Vilanova dels Arcs ens interessa especialment, ja que la zona on s'ha realitzat la intervenció arqueològica preventiva se situaria molt probablement en una zona pròxima a l'àrea ocupada per aquesta vilanova (s'ha de tenir en compte que les primeres referències escrites de la Vilanova ni són explícites a l'hora d'establir-ne límits geogràfics, ni donen dades concretes sobre la seva proximitat a les muralles de la ciutat⁸).

La Vilanova dels Arcs, de caire bàsicament rural, la trobem ja documentada a la darreria del segle X, pocs anys després de l'escomesa d'Almansor el 985. El nom de la vilanova respon a la presència de l'antic

⁵ AA. VV., 1992, pàg. 16.

⁶ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, fig. 4-5; HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 80-82; MARSINACH, 1989, pàg. 120.

⁷ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, fig. 4-5; GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 41.

⁸ AA. VV., 1992, pàg. 60.

aqüeducte de Collserola que, ja inutilitzat per a l'ús urbà, serví com a paret mitgera de moltes de les noves edificacions.⁹

El desenvolupament econòmic, social i demogràfic de les diverses vilanoves al voltant de la ciutat, impulsat per la política expansionista de Jaume I, va comportar la necessitat de construir un nou recinte emmurallat per a protegir-les (el primer recinte, la muralla romana del segle IV, havia quedat sobrepassat pel creixement demogràfic). Així doncs, durant la segona meitat del segle XIII s'inicià la construcció de la nova muralla. La Vilanova dels Arcs fou englobada pel tram de 1275.¹⁰

En aquest context expansionista, al burg dels Arcs s'establiren ràpidament i en gran nombre obradors i tallers regentats per menestrals o petits burgesos dedicats a l'activitat comercial, sobretot al voltant del mercat que s'havia originat a l'exterior de la Porta Bisbal (l'antiga porta del nord-oest del recinte romà). D'aquesta manera, per primera vegada l'activitat secundària i terciària van començar a tenir un pes important a la zona, fins a donar-se un predomini clar de la petita burgesia menestral en l'estructura econòmico-social, predomini que es mantindria durant els segles següents, si bé amb una presència considerable d'oficis vinculats a càrrecs públics i amb l'existència d'un grup molt més reduït de professions liberals.¹¹

L'augment d'activitat a la zona va provocar que s'urbanitzessin els carrers confluents a la plaça del mercat (que havia sorgit de manera fortuïta amb la realització del mateix). Foren els carrers posteriorment anomenats carrer del Bou de la plaça Nova i carrer de la Corríbia (que apareix citat com a *Via Transcivitatem* –la correspondència entre la *Via Transcivitatem* i el carrer de la Corríbia és molt versemblant, si bé no és segura–).¹²

La zona on s'ha portat a terme la intervenció arqueològica correspondria en part a l'àrea ocupada pel ja desaparegut (com veurem més endavant) carrer de la Corríbia, mentre que la resta de la intervenció es va portar a terme al

⁹ AA. VV., 1992, pàg. 24-26.

¹⁰ HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 120-121.

¹¹ AA. VV., 1992, pàg. 27-28, 31-33.

¹² AA. VV., 1992, pàg. 27-28 i 105.

carrer amb el qual el de la Corríbia enllaçava: el carrer de la Tapineria. Ambdós transcorrien paral·lels a la muralla romana per la seva part exterior, i sembla que s'haurien format a partir d'un camí que unia el mercat al peu de la Porta Bisbal i el mercat de la porta nord-est (el de la Vilanova del Mercadal)¹³. El topònim "Corríbia" respon, probablement, a aquesta situació paral·lela a la muralla, ja que podria equivaler a "corrible", o sigui carrer o camí de ronda¹⁴. Pel que fa al carrer de la Tapineria, durant el segle XIV s'anomenava de la Sabateria Nova. No va ser fins al segle següent que va començar a anomenar-se "Tapineria", ja que quan es van posar de moda els tapins o xapins (un tipus de calçat fi per a dona), degueren especialitzar-se en la seva confecció¹⁵. Just a la coincidència del carrer de la Corríbia amb el de la Tapineria i la baixada de la Canonja (és a dir, en part de l'àrea on s'ha portat a terme el seguiment) hi havia una minúscula placeta anomenada dels Espasers, potser per la presència d'un establiment d'espasers en aquest lloc (en aquest sentit, sembla que sovint convivien mestres espasers i sabaters, ja que l'actual carrer de l'Espaseria s'havia anomenat anteriorment de la Sabateria Vella)¹⁶.

A mitjans segle XIV, seguint una dinàmica de renovació urbanística, els consellers municipals veieren la necessitat d'ampliar la plaça que havia aparegut amb la realització del mercat. La plaça fou ben aviat anomenada Nova, nom que ha perdurat fins a l'actualitat.¹⁷

La primerenca xarxa urbanística ja existent a la zona compresa entre la Porta Bisbal i la Riera de Sant Joan es consolidà al segle XV. Per la proximitat

¹³ AMADES, 1984, pàg. 668-669.

¹⁴ CURET, 1954, pàg. 258.

¹⁵ AMADES, 1984, pàg. 802.

¹⁶ AMADES, 1984, pàg. 824. En aquesta mateixa pàgina hi ha una fotografia de la placeta dels Espasers, "tal com era abans de la reforma", per la qual cosa es dedueix que va existir com a mínim fins a la Reforma, malgrat que als plànols elaborats per Miquel Garriga i Roca l'any 1858 i coneguts popularment com a "quarterons" no hi apareix especificada (el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona m'ha facilitat una reproducció del "quarteró" corresponent a la zona intervinguda).

¹⁷ Pel que fa a la formació del mercat al peu de la Porta Bisbal i a l'origen de la plaça Nova, malgrat que aquí s'ha seguit la hipòtesi explicativa d'uns determinats autors (AA. VV., 1992, pàg. 27-30), cal remarcar que hi ha autors que consideren que el procés fou diferent: Salvador Claramunt, per exemple, creu que no va ser primer el mercat i que aleshores es va formar de manera fortuïta la plaça, que va ser ampliat a mitjan XIV, sinó que afirma que la plaça Nova es va formar el 1355 quan el Consell de la Ciutat va decidir canalitzar fins a la plaça de Sant Jaume les aigües de la serra de Collserola; aquesta obra hauria significat la creació de la plaça Nova, que ben aviat es convertiria en un animat mercat (CLARAMUNT, 1984, pàg. 191).

a la zona intervinguda, interessa destacar les reformes portades a terme pel capítol de la Seu durant el segle XV: a principi de segle adquirí la casa del degà per tal d'enderrocar-la en part, a fi i efecte de tenir més lloc per a la plaça de la Catedral (l'actual Pla de la Seu); així mateix, cap a mitjans del segle XV, va construir la casa de la Canonja, a la part dreta de l'actual edifici de la Catedral, on es va establir la Pia Almoïna, una institució fundada l'any 1009 per un cavaller anomenat Robert (el cavaller féu una donació a la Canonja per tal que diàriament donessin menjar a cent pobres, a més de mantenir cecs i altra gent desvalguda i de donar acolliment a pelegrins i malalts).¹⁸

A mitjans segle XVI el capítol de la Seu es va tornar a embrancar en tot un seguit de reformes per tal de donar més amplada a la plaça de la Catedral. Amb aquest objectiu, el 1546 comprà unes cases ubicades al carrer de la Corríbia, darrera de les quals hi havia encara restes de l'antiga muralla. A partir d'aquí, l'actuació del capítol s'orientà vers tres objectius.¹⁹

D'una banda, regularitzar la façana del nord-est de la plaça (aprofitant per ampliar la plaça), per a la qual cosa calgué enderrocar una part de la casa de la Canonja i diverses cases de l'altra banda de la muralla, és a dir, les situades al carrer de la Corríbia; tot seguit, es va reconstruir la part frontal de la casa canònica (amb una galeria correguda en la part superior similar a l'existent a la casa del degà) i s'amplià l'edifici, alinent-lo i prolongant-lo fins al carrer de la Corríbia.²⁰

Així mateix, calia aconseguir una línia paral·lela pel cantó del nord-oest. La casa del degà ja havia estat adquirida anteriorment pel capítol. Al seu costat hi havia la casa de l'ardiaca major (l'origen de la qual es remunta al segle XII), que fou transformada i ampliada el 1510 per l'ardiaca Lluís Desplà.²¹

Finalment, les escales per guanyar el desnivell de l'antiga muralla foren construïdes vers l'any 1562, en detriment de la muralla romana.²²

¹⁸ AA. VV., 1992, pàg. 32-33; AMADES, 1984, pàg. 837.

¹⁹ AA. VV., 1992, pàg. 33-34.

²⁰ AA. VV., 1992, pàg. 34; GRANADOS, 1995, "Situació".

²¹ AA. VV., 1992, pàg. 34.

²² AA. VV., 1992, pàg. 34.

A partir d'aquí, no es donaren canvis significatius en la xarxa viària ni en l'urbanisme en general de la zona fins al segle XVIII, quan es produïren tres fets destacables.²³

En primer lloc, durant el segon quart del segle s'edificà l'Hospital de Santa Marta al carrer de la Riera de Sant Joan (aproximadament a l'actual cantonada de l'avinguda de la Catedral amb la Via Laietana).²⁴

En segon lloc, a partir de la segona meitat del segle XVIII es va produir un procés de subdivisió del terreny habitable: les cases es fragmentaren en diferents estances i fins i tot es va utilitzar una part de les botigues com a espai habitable. La situació fou generada, d'una banda, pel fet que els petits comerciants i artesans que tradicionalment havien predominat a la zona se sumaren a la incipient industrialització (la qual provocava una necessitat de més espai per a desenvolupar els treballs professionals); i, de l'altra banda, pel flux migratori cap a la ciutat (que recordem que fins a mitjans segle XIX va estar encara encotillada per les muralles). Tot plegat originà un nou tipus d'habitatge amb dues portes: una per a la botiga i l'altra per als llogaters; és l'anomenada "casa amb escaleta", que actualment es coneix com a casa de veïns.²⁵

Finalment, i ja a la darrerria del segle, es va realitzar la nova façana del Palau Episcopal que dóna a la plaça Nova.²⁶

La ciutat, i amb ella el barri de la Catedral, va ser objecte al llarg del segle XIX d'una sèrie de modificacions que en canviaren en bona part la fesomia: d'una banda, es donà la conversió dels antics cementiris parroquials en places públiques²⁷; d'altra banda, fou objecte dels processos de desamortització a partir de 1836, que comportaren un seguit de reformes; així mateix, el 1854 desaparegueren les muralles d'origen medieval; i, finalment, el 1879 es proposà el Pla Baixeras de Reforma Interior de Barcelona, que

²³ AA. VV., 1992, pàg. 34.

²⁴ AA. VV., 1992, pàg. 37 i 43.

²⁵ AA. VV., 1992, pàg. 35-37.

²⁶ AA. VV., 1992, pàg. 37.

²⁷ El 1775 Carles III va ordenar suprimir-los a l'interior de les grans urbs i es va construir un nou cementiri fora de la ciutat, concretament a la platja de la Mar Bella; el 1816 s'ordenà que els de dins de les ciutats fossin empedrats (FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 175; GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 77-78).

acabaria desembocant en l'obertura de la Via Laietana (Gran Via A) entre 1908 i 1913 i, en última instància, com ja veurem més avall, en l'obertura de l'avinguda de la Catedral (Via C)²⁸.

Pel que fa, concretament, a l'àrea compresa entre la Porta Bisbal i la Riera de Sant Joan, entre els anys setanta i vuitanta del segle XIX les institucions oficials promogueren les següents modificacions urbanístiques: s'alinearen i eixamplaren els carrers de la Corríbia (1872), de la Riera de Sant Joan (1877), dels Arcs (1881) i del Bou de la Plaça Nova (1884); s'empedraren els carrers de la Corríbia (1872) i dels Arcs (1880); i finalment, entre el 1873 i el 1891 es canalitzaren les aigües als carrers de la Riera de Sant Joan, Infern, Tapineria, dels Arcs, Bou de la Plaça Nova, Sallent, Misser Ferrer i la plaça Nova. Ara bé, des del punt de vista privat es portaren també a terme nombroses reformes, des de la construcció de soterranis amb motivacions industrials (a partir de 1850), fins a modificacions de façanes i noves edificacions amb l'objectiu d'embellir la ciutat.²⁹

El 1941 s'inicià, a l'àrea de davant de la Catedral, l'enderrocament de gran quantitat d'edificacions, moltes d'elles malmeses pels efectes dels bombardeigs de 1938, durant la Guerra Civil. El primer ajuntament franquista, comandat per Miquel Mateu, va prosseguir d'aquesta manera la Reforma en la seva quarta secció, que va significar la creació de l'avinguda de la Catedral i la supressió dels carrers de la Corríbia, Bou de la plaça Nova, Sallent i part de Capellans, Sagristans i dels Arcs. No obstant això, algun edifici destacat, com ara el que servia de seu al gremi dels sabaters (originàriament al carrer de la Corríbia), es reconstruí en part a la plaça de Sant Felip Neri.³⁰

Entre els anys 1947 i 1953 es va realitzar l'enderroc d'unes cases del carrer de la Corríbia que es recolzaven en la Pia Almoina, de manera que es deixaren al descobert els seus murs (adossats al primitiu recinte romà), així

²⁸ AA. VV., 2001, pàg. 150, 156 i 158

²⁹ AA. VV., 1992, pàg. 38-39.

³⁰ AA. VV., 1992, pàg. 17-18, 28 i 41; AA. VV., 2001, pàg. 158. Juntament amb l'avinguda Francesc Cambó, l'avinguda de la Catedral corresponia, com ja hem comentat, a la Via C del Pla Baixeras, que havia d'unir la Rambla i l'actual passeig de Lluís Companys (HUERTAS i FABRE, [1990 o post]).

com també es deixà al descobert una de les antigues torres de planta poligonal.³¹

Entre 1955 i 1958, finalment, s'expropiaren i enderrocaren vuit habitatges adossats a la casa de l'ardiaca, per tal de fer visible la muralla romana. En el procés aparegueren, també, dues de les primitives torres i part de l'aqüeducte romà.³²

Intervencions anteriors

Tenint en compte la notable quantitat d'excavacions arqueològiques que s'han portat a terme a la zona, ens limitarem únicament a exposar aquelles que més dades han proporcionat pel que fa al seu desenvolupament històric i que tenen més relació amb l'espai intervingut (en aquest sentit, ens cenyirem a les excavacions més pròximes a la muralla romana, especialment pel cantó de l'exterior).

Ja en una època molt primerenca s'intervingué a l'àrea, com a conseqüència de la nova sensibilitat sorgida arran de la destrucció de patrimoni per l'obertura de la Via Laietana. Es tractà d'unes prospeccions arqueològiques a l'antiga església de Santa Marta durant l'any 1920, amb l'objectiu de trobar uns mosaics antics (se'n tenia referències a través de l'inventari que es féu dels objectes pertanyents a l'església poc abans del seu enderrocament). Els resultats van ser negatius, ja que s'havia destruït els mosaics quan es construï el túnel per al metro.³³

L'any 1945 es reprengueren les intervencions arqueològiques, en aquesta ocasió prop de l'edifici de la Catedral amb l'objectiu de localitzar la primitiva basílica paleocristiana, objectiu que fou aconseguit.³⁴

Entre els anys 1954 i 1962 es dugueren a terme, de nou, unes campanyes d'excavacions, com a conseqüència del moviment de terres

³¹ AA. VV., 1992, pàg. 41.

³² AA. VV., 1992, pàg. 42.

³³ AA. VV., 1992, pàg. 40.

provocat per la construcció d'un soterrani de la companyia Hispania-Zurich (situada a l'actual illa de cases entre l'avinguda de la Catedral, la Via Laietana i el carrer de la Tapineria). Els resultats foren satisfactoris, ja que es localitzaren els fonaments de l'església de Santa Marta, algunes restes romanes i algun fragment de mosaic. Prosseguida l'excavació es trobaren, a la part de l'avinguda fronterera amb el solar (és a dir, ja a la plaça d'Antoni Maura), vestigis d'una vil·la romana. Sobre les ruïnes aparegueren enterraments, entre els quals un del segle IV. Així mateix, es documentà un tram de fossat al carrer de la Tapineria, tocant a la muralla romana.³⁵

Ja a la dècada dels 80, concretament entre 1984 i 1985, es va efectuar una intervenció a l'avinguda Francesc Cambó. Va consistir en una sèrie de sondejos per tal de determinar la viabilitat o no de construir un aparcament subterrani sota l'avinguda. S'hi va documentar una necròpolis de tombes d'inhumació (des de l'època del baix imperi fins a una data desconeguda, però probablement anterior al segle X). A partir d'aquí, no aparegueren testimonis d'una ocupació continuada de la zona fins a la baixa edat mitjana, moment a partir del qual l'ocupació es mantingué fins a l'actualitat.³⁶

El projecte de construcció d'un nou aparcament subterrani a l'avinguda de la Catedral va motivar, el 1989, la realització d'una campanya d'excavació. Entre les troballes, destaca un gran retall a la roca entre la plaça Nova i el Pla de la Seu, executat a principi del segle I d. C. i reblert per deixalles des de ben aviat i durant tot l'imperi, al qual es va atribuir la funció de recollida i canalització d'aigües (el retall anava més o menys paral·lel a la muralla fins que, a mesura que s'apropava als aqüeductes, s'anava tancant en direcció a la línia de fortificació). Així mateix, es va documentar la fonamentació de diversos pilars dels dos aqüeductes de la ciutat, de l'època de l'alt imperi. També es localitzà un conjunt de sitges, la majoria d'elles reblertes cap als segles V i VI d. C. A la cruïlla de l'avinguda de la Catedral amb el carrer de la Tapineria, es van

³⁴ AA. VV., 1992, pàg. 41.

³⁵ AA. VV., 1992, pàg. 43 i 63.

³⁶ GRANADOS, 1989. Cal destacar que durant els últims anys s'han portat a terme més intervencions a l'avinguda o bé a carrers contigus a aquesta. Ens referim a les intervencions dirigides per Anna Bordas i Genard Torres (2001-2002), per Oscar Matas i Laura Suau (2002-

documentar les restes de dos murs fets de pedra irregular lligada amb argamassa i un fragment de paviment d'*opus signinum*, que podrien ser part integrant de la vil·la suburbana identificada com a tal l'any 1954. Pel que fa a restes d'època medieval, només es pogué apreciar l'alineació dels carrers i la configuració de les illes de cases (que persistiren des de la baixa edat mitjana fins al segle XX), així com una sèrie de pous reblerts i obstruïts durant el segle XIV. D'època moderna es localitzaren, únicament, alguns vestigis dels edificis que, abans de la creació del Pla de la Seu el 1546, hi havia davant les escales que actualment donen accés a la plaça. Finalment, d'època contemporània es documentà l'ocupació del solar de l'avinguda de la Catedral abans de l'enderrocament de les cases que hi havia, portat a terme durant els anys 40 i 50 del segle XX.³⁷

Amb l'objectiu de reforçar els fonaments de la casa del Degà, l'any 1993 s'hi hagueren d'excavar unes cales per tal d'efectuar sabates de formigó armat. Si bé les característiques de l'obra limitaren molt els resultats, es localitzaren dos paviments sobreposats del segle II d. C. que possiblement eren paviment del carrer, un mur que podria correspondre a façana de la *insula* més pròxima a la muralla, una seqüència estratigràfica entre la segona meitat del segle III i el tercer quart del segle IV d. C. (en nivells de deposició) i un pou amortitzat a la segona meitat del segle V d. C.³⁸

El mateix any 1993 es va dur a terme una intervenció arqueològica al conjunt monumental de la Pia Almoïna, amb motiu de la seva rehabilitació i restauració per tal de convertir-lo en la seu del Museu Diocesà de Barcelona. Es documentà, d'entre el segle I a. C. i el V d. C., la muralla fundacional de *Barcino* i la del baix imperi adossada a la primera per l'exterior, així com l'*intervallum*. Del període entre el segle XI i l'any 1424 només es pogué datar amb seguretat una sitja, mentre que a partir d'aquest segle i fins al XX es va poder estudiar el desenvolupament arquitectònic de l'edifici de la Pia Almoïna.³⁹

2003) i per Vanesa Camarasa i Joan Piera (2002-2003), les memòries de les quals estan actualment en fase d'elaboració.

³⁷ AA. VV., 1992, pàg. 44, 51, 53, 60-63, 65-66.

³⁸ BELTRAN, 1997.

³⁹ GRANADOS, 1995.

Tres anys després d'aquesta primera intervenció, es va excavar de nou al mateix edifici de la Pia Almoina, dins de la mateixa campanya de restauració i adequació de l'espai per a ubicar-hi el Museu Diocesà de Barcelona. En concret, en aquesta ocasió s'havia d'actuar al soterrani per a la instal·lació d'un ascensor i la seva infraestructura. Es pogué documentar la trinxera de fonamentació de la muralla, si bé sense cap dada cronològica, nivells d'argila amb materials del segle I d. C. (probablement restes o reparacions de l'*intervallum*), i un mur i una claveguera del segle II d. C., amortitzats per nivells de finals del segle II a principis del segle III d. C. A partir d'aquí, es localitzà una canalització del segle XVII i estructures relacionades amb la construcció del soterrani i les seves diferents utilitzacions. La no aparició de nivells o estructures datables entre el segle III i el XVII, potser respon a un possible arrasament durant la construcció del soterrani de la Pia Almoina.⁴⁰

⁴⁰ HUERTAS, 1997.

4. Motivacions i objectius de la intervenció

El seguiment arqueològic de la present memòria es va originar arran d'una obra promoguda per l'empresa FECSA ENDESA per tal de realitzar una estesa de cable subterrani (núm. d'obra: A0058). Com que l'àrea afectada forma part d'una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric de la ciutat de Barcelona, es va plantejar la necessitat de realitzar una intervenció arqueològica preventiva.

El control arqueològic de l'obra es va encarregar a l'empresa de gestió arqueològica ATICS, S. L., i l'arqueòloga Laia Santanach n'assumí la direcció tècnica. Els treballs de control es van dur a terme entre els dies 17 i 27 de novembre de 2005, sota la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Pel que fa als treballs d'estesa de cable, foren executats per l'empresa ESPELSA.

Amb el seguiment arqueològic es pretenia, d'una banda, localitzar i documentar possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, i, de l'altra banda, i relacionat amb la primera, obtenir la màxima informació possible de l'àrea afectada per tal de complementar els estudis realitzats fins a l'actualitat. En aquest sentit s'ha de tenir en compte que:

- a) El recorregut de la rasa segueix la zona exterior de la muralla romana pel carrer de la Tapineria fins a l'avinguda de la Catedral.
- b) L'exterior de la muralla tenia edificacions adossades fins al segle XX.
- c) En diferents intervencions arqueològiques s'han trobat vestigis d'una vil·la romana en un indret proper a la zona intervinguda.

5. Metodologia

Tal i com el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona especifica, en aquesta intervenció arqueològica s'ha utilitzat el mètode de registre ideat per Edward C. Harris⁴¹ i Andrea Carandini⁴².

Es tracta d'una metodologia sistemàtica que consisteix a registrar objectivament els estrats que s'exhumen, amb l'objectiu d'entendre'n la formació, delimitació i ordre de deposició. Per a fer-ho, es numera els estrats sota el nom d'"unitat estratigràfica" (u. e.), de manera que se'ls individualitza uns dels altres. Cada u. e. es registra en una fitxa on s'indiquen les dades que permeten la seva correcta identificació i descripció (ubicació en el jaciment, característiques físiques, posició física respecte a la resta d'u. e. del jaciment amb les quals es relaciona).

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic: planimetria d'una banda i fotografia de l'altra. La planimetria es concreta en plantes i seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i una de sincrònica de les troballes realitzades. Pel que fa al material fotogràfic, és imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també el tractament que es dona al material arqueològic, si n'apareix durant els treballs d'excavació (no és aquest el cas del seguiment de la present memòria). En primer lloc, es renta amb aigua (sempre que sigui possible per les característiques del material) i se sigla cada peça, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (la sigla consisteix en el codi del jaciment – amb l'any– i la unitat estratigràfica a què pertany el material). I, en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal que quedin individualitzades.

⁴¹ HARRIS, 1991.

⁴² CARANDINI, 1997.

6. Descripció dels treballs realitzats

El seguiment arqueològic es va efectuar entre els dies 17 i 27 de novembre de 2005. Cal destacar que, tot i que ha rebut el nom d'“Intervenció arqueològica preventiva efectuada al carrer de la Tapineria, núm. 29-39, i avinguda de la Catedral, núm. 4”, en realitat l'obra va arribar fins al núm. 12 del carrer de la Tapineria.⁴³

El procediment de treball fou el següent: l'extracció del paviment actualment en ús i de la seva preparació es va portar a terme mitjançant martell compressor, mentre que el buidatge de la rasa fins a la profunditat desitjada es va fer o bé amb una màquina retroexcavadora tipus “Bobcat”, o bé de manera manual, utilitzant pic i pala, si la presència de serveis impedia de fer-ho mecànicament.⁴⁴

Per raons de comoditat en la documentació, es va considerar oportú dividir la zona excavada en dues rases, una per a l'avinguda de la Catedral i l'altra per al carrer de la Tapineria; foren anomenades Rasa 100 i Rasa 200, respectivament.

Les unitats estratigràfiques que aparegueren durant el procés d'excavació es van anar numerant de manera correlativa a partir del núm. 100, en el cas de la rasa de l'avinguda de la Catedral, i a partir del núm. 200 en el cas de la rasa del carrer de la Tapineria, d'acord amb el nom de cadascuna d'elles.

L'estratigrafia que es va documentar a la Rasa 100, d'uns 50 cm. d'amplada, fou la següent:

- El nivell de paviment actualment en ús a l'avinguda de la Catedral (u. e. **101**), format per lloses de ciment pràcticament quadrades, de 39'5 x 40 cm. de costat i 4 cm. de gruix. Apareixia entre 8'69 i 8'65 m. s. n. m. Cobria la u. e. 102 i era equivalent a la 201.⁴⁵

⁴³ Vegeu, als Annexes: “Documentació planimètrica”, fig. B.

⁴⁴ Vegeu, als Annexes: “Documentació fotogràfica”, fig. 3 a 5.

⁴⁵ Vegeu, als Annexes: “Documentació fotogràfica”, fig. 6.

- La preparació del paviment actualment en ús a l'avinguda de la Catedral (u. e. **102**), consistent en un nivell de morter de ciment d'uns 5 cm. de potència. Es documentà entre 8'65 i 8'60 m. s. n. m. Era cobert per la u. e. 101, cobria la u. e. 103 i era equivalent a la 202.⁴⁶
- Un segon nivell de preparació del paviment actualment en ús a l'avinguda de la Catedral (la u. e. **103**), en aquest cas de formigó. D'uns 25 cm. de potència, es documentà entre 8'60 i 8'35 m. s. n. m. Era cobert per la u. e. 102, cobria la u. e. 104 i equivalia al 203.⁴⁷
- La unitat **104**, formada per sauló de color ataronjat amb clapes grises i restes de material constructiu contemporani. La presència d'aquest sauló responia molt probablement a un nivell de terraplenament o a obres realitzades per a la instal·lació de xarxes subterrànies de serveis. En aquest sentit, es va constatar l'existència de serveis d'aigua i llum que parcialment seguien longitudinalment la rasa o bé que la creuaven transversalment, així com també conduccions d'aigua residual. No es pogué documentar la potència total d'aquest estrat, ja que s'estenia més enllà de la profunditat màxima a què es va arribar (uns 70 cm. respecte la cota actual del sòl). Es pot dir, doncs, que la u. e. 104 es documentà entre 8'35 i 7'99 m. s. n. m. D'altra banda, equivalia a la u. e. 204, estava coberta per la u. e. 103 i, al seu torn, cobria les unitats 105, 106, 107 i 108.⁴⁸
- Coberta per aquest nivell de sauló (la u. e. 104), va aparèixer una estructura ja amortitzada probablement al segle XX (u. e. **105**). Es tractava molt possiblement d'una antiga embornal i estava confeccionada amb maons massissos (d'aproximadament 30 x 14 x 3 cm.) lligats amb ciment pòrtland. La cota màxima de l'estructura era de 8'14 m. s. n. m., mentre que la mínima era de 7'99 m. s. n. m. Es recolzava sobre la u. e. 106.⁴⁹

⁴⁶ Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 6.

⁴⁷ Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 6.

⁴⁸ Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 6.

⁴⁹ Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 7; "Documentació planimètrica, fig. D.

- L'estructura **106**, formada per pedres irregulars de dimensions mitjanes i petites lligades amb morter de calç molt compacte i lleugerament salmonat. La funció de l'estructura no es va poder determinar amb claredat, ja que només es va poder documentar en planta, de tal manera que no va ser possible apreciar si els seus límits eren reals o bé si responien a interestrats de destrucció (si bé el límit est segueix una certa línia i, per tant, podria ser real, el límit oest sembla que respon clarament a una acció destructiva). En cas que es consideri que els dos límits són originals, si es projecten en un pla en resulta una amplada d'aproximadament 1'60 m., així com una orientació nord-est / sud-oest. No es pot determinar, doncs, si es tracta d'una preparació de paviment (descartem la possibilitat que sigui pròpiament un paviment per la seva irregularitat) o bé d'una fonamentació de mur, d'un mur en si mateix o bé d'una claveguera (només es va poder documentar en planta). Pel que fa a la datació, el fet d'estar cobert per la u. e. 104 i la inexistència de material arqueològic associat a l'estructura fa que tampoc no es pugui precisar. La cota superior de l'estructura era de 7'99 m. s. n. m.; pel que fa a la inferior, la desconeixem, perquè com ja hem insinuat es prolongava més enllà de la cota màxima de la rasa (que en aquesta zona es va aprofundir 10 cm. més que a la resta de la intervenció, fins a 7'89 m. s. n. m.). L'estructura era coberta per les u. e. 104 i 105.⁵⁰
- El mur **107** estava confeccionat amb pedres irregulars de dimensions mitjanes i petites i fragments de maons massissos, tot plegat lligat amb morter de calç blanquinós de poca qualitat. Només se'n va poder apreciar l'alçat, ja que va aparèixer al tall nord de la rasa, si bé lleugerament desviat de la línia de la mateixa (orientació nord-est / sud-oest). Es van poder documentar uns 2 m. de llargada (per l'extrem sud-oest el mur s'acabava i pel nord-est es perdia en la zona no intervinguda). La cota superior de l'estructura era de 8'25 m. s. n.

⁵⁰ Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 7 i 8; "Documentació planimètrica, fig. D.

m. i s'estenia fins més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa en aquell indret concret (7'80 m. s. n. m.). La u. e. era coberta pel nivell 104 i no anava associada a material arqueològic. El tipus de confecció indicava la possibilitat que es tractés d'una estructura d'època moderna o contemporània.⁵¹

- El mur **108** va aparèixer tocant a la Rasa 200 (de fet, l'extrem sud-est es trobava pròpiament a la Rasa 200). Era format per pedres irregulars de dimensions mitjanes i petites, lligades amb morter de calç blanquinós de poca qualitat que podria ser d'època moderna o contemporània. Seguia una orientació nord-oest / sud-est. Va aparèixer tallat pels dos extrems; se'n conservaven 4'3 m. de llargada, si bé únicament es van poder documentar en planta. La cota superior del mur era de 8'14 m. s. n. m.; pel que fa a la inferior, s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa a la zona (7'96 m. s. n. m.). La inexistència de material arqueològic associat i el fet que anés cobert per la u. e. 104 va determinar que no es pogués datar amb seguretat.⁵²

Pel que fa a la Rasa 200, que va oscil·lar entre els 40 i els 50 cm. d'amplada, l'estratigrafia que va aparèixer va ser la que segueix⁵³:

- El paviment actualment en ús al carrer de la Tapineria (u. e. **201**), compostat per lloses rectangulars de pedra, de mides irregulars (entre 30 i 80 cm. de llargada i 34 i 38 cm. d'amplada, amb un gruix d'uns 17 cm.). Es documentà entre 8'69 i 8'52 m. s. n. m. La u. e. 201 cobria la 202 i equivalia a la 101.
- La preparació del paviment actualment en ús al carrer de la Tapineria (u. e. **202**), consistent en una capa de morter de ciment d'uns 5 cm. de

⁵¹Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 9 i 10; "Documentació planimètrica", fig. E.

⁵²Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 11 i 12; "Documentació planimètrica", fig. F.

⁵³Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 13.

potència. Es documentà entre 8'52 i 8'47 m. s. n. m. Era coberta per la u. e. 201, cobria la 203 i equivalia a la 102.

- Un nivell de formigó (u. e. **203**), amb una potència d'uns 20 cm., que feia les funcions d'una segona preparació del paviment actualment en ús al carrer de la Tapineria. Apareixia entre 8'47 i 8'27 m. s. n. m. Era cobert per la u. e. 202 i, al seu torn, cobria la 202. Equivalia a la u. e. 103.
- I, ja per acabar, la unitat estratigràfica **204**, que corresponia a un nivell de terraplenament o de rebliment de rases de servei recents (es localitzaren diverses clavegueres que creuaven perpendicularment la rasa, així com canonades de gas i cables de llum –en aquest cas també n'hi hagué de longitudinals a la rasa–). Era formada per sauló de color ataronjat amb clapes griseses i restes de material constructiu contemporani. L'estrat s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa (es documentà entre 8'35 i 7'55 m. s. n. m.). Equivalent a la u. e. 104, era coberta per la u. e. 203.

7. Conclusions

Tal com ja s'ha especificat a l'apartat anterior, cal remarcar en primer lloc que, malgrat la catalogació del seguiment com a "Intervenció arqueològica preventiva efectuada al carrer de la Tapineria, núm. 29-39, i avinguda de la Catedral, núm. 4", el traçat es va allargar fins a la façana del núm. 12 del carrer de la Tapineria.⁵⁴

Pel que fa als resultats arqueològics de la intervenció, s'ha d'esmentar la troballa de quatre estructures a la Rasa 100 (unitats 105 a 108), mentre que a la Rasa 200 els resultats foren negatius (hem de tenir en compte que, si bé la u. e. 108 era parcialment en la Rasa 200, va ser considerada com de la Rasa 100).

Totes quatre estructures eren cobertes per un nivell de terraplenament o bé de rebliment de rases de servei recents, consistent en sauló ataronjat amb clapes grises i restes de material constructiu contemporani (unitat 104). Per sobre d'aquest nivell es trobaven ja les preparacions de paviment i el paviment actual (unitats 101 a 103).

Les unitats 105 i 106 estaven clarament relacionades, ja que la primera, que amb tota probabilitat era una embornal ja amortitzada, es recolzava en la segona.

La u. e. 105 estava formada per maons massissos lligats amb ciment pòrtland. Aquest tipus de confecció indicava una datació de darrerria del segle XIX o, més probablement, del segle XX⁵⁵. Aquesta datació es va poder afinar més amb la superposició d'un plànol actual (amb la situació de les troballes efectuades) a un plànol de 1858, concretament a un dels anomenats "quarterons" d'en Garriga (és a dir, a una de les 118 parts –la corresponent a la zona– en què Miquel Garriga i Roca va dividir la ciutat per fer-ne un aixecament

⁵⁴ Vegeu, als Annexes: "Documentació planimètrica", fig. B.

⁵⁵ La fabricació del ciment pòrtland s'inicià a mitjan segle XIX a Anglaterra; a Catalunya se'n va començar a fabricar el 1855, a Campins, però la producció no tingué un caràcter industrial fins el 1905, amb l'establiment a la Pobla de Lillet d'una fàbrica de la companyia Asland (AA. VV. 1969-1980, vol. 5, pàg. 118-120, entrada "ciment").

topogràfic)⁵⁶: l'antiga embornal (u. e. 105) estava situada just al mig de l'antic carrer de la Corríbia i en seguia l'orientació⁵⁷. Tot plegat sembla indicar que l'embornal va formar part del sistema de drenatge del carrer de la Corríbia. Per tant, la seva vida útil fou, màxim, d'entre finals del segle XIX i els inicis de la dècada dels 40 del segle XX (a partir de 1941 s'iniciaren els enderroc per obrir l'avinguda de la Catedral).

Pel que fa a la u. e. 106, va aparèixer a 70 cm. del nivell de paviment actual (és a dir, a 7'99 m. s. n. m.), de manera que només es va poder documentar en planta; així doncs, com que es prolongava més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa, se'n desconeix la cota inferior. Tenia una factura poc acurada, amb pedres irregulars de dimensions mitjanes i petites lligades amb morter de calç lleugerament salmonat que, això sí, era de gran qualitat. Desconeixem si els límits que es van apreciar de l'estructura eren reals o bé si responien a una acció de destrucció, malgrat que ens decanem per aquesta segona opció com a mínim pel que fa al límit de l'oest. De tota manera, si suposéssim que els dos límits són originals i els projectéssim sobre el pla, en resultaria una amplada de l'estructura d'aproximadament 1'60 m., així com una orientació nord-est / sud-oest.

Si reprenem la relació entre l'embornal 105 i l'estructura 106, el fet que la primera es recolzés en la segona apunta la possibilitat que ambdues estructures s'haguessin usat contemporàniament. En aquest sentit, l'estructura 106 podria ser la part superior d'una claveguera en la qual desguassaria l'embornal. Les dades obtingudes durant la intervenció no permeten confirmar aquesta hipòtesi, ja que la poca profunditat i l'estretor de la Rasa 100 no van permetre observar la totalitat de l'embornal per tal de discernir si les dues estructures funcionaven realment alhora o bé si la construcció de l'ull de l'embornal va suposar la destrucció de part de l'estructura 106.

⁵⁶ He d'agrair al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona que em facilitessin una reproducció d'aquest "quarteró".

⁵⁷ Vegeu, als Annexes: "Documentació planimètrica", fig. C; cal recordar que el traçat del carrer de la Corríbia correspon a un moment previ a la seva ampliació, portada a terme el 1872 (AA. VV., 1992, pàg. 38).

Com que no s'ha pogut confirmar la hipòtesi plantejada (si bé ens sembla la més plausible), es fa necessari plantejar d'altres possibilitats de funcionalitat i cronologia. Tenint en compte les característiques de l'estructura 106, les opcions pel que fa a la funció serien les següents: preparació de paviment, fonamentació de mur o mur en si mateix. La hipòtesi d'una preparació de paviment sembla la més factible de les tres, ja que té a favor la notable extensió de l'estructura i el poc desnivell que presenta, si bé els alts i baixos són continus (la irregularitat és d'un màxim de 5 cm., suficient com per desestimar la possibilitat que es tracti del paviment del carrer, en lloc de ser la preparació). Pel que fa a la cronologia, com que presenta una problemàtica similar a la u. e. 108, en parlarem més avall, juntament amb aquesta estructura.

En el cas de la u. e. 107, s'ha pogut datar i saber a què corresponia pràcticament amb tota seguretat. Es tractava d'un mur (o de la fonamentació d'un mur) del qual només va ser possible documentar l'alçat del seu costat sud, ja que va aparèixer al tall nord de la rasa, seguint la mateixa orientació que aquesta, si bé lleugerament més desviat cap al nord-est / sud-oest. Estava format per pedres irregulars de dimensions mitjanes i petites i fragments de maons massissos, lligats amb argamassa de color blanquinós i de poca qualitat. L'estructura va aparèixer a 44 cm. del nivell de paviment actual (és a dir, a 8'25 m. s. n. m.); s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat que es va assolir en la rasa. Malgrat que no anava associat a material arqueològic, les característiques del mur indicaven una probable datació d'època moderna o contemporània, que es va confirmar amb la superposició del plànol de 1858 que ja hem esmentat i un plànol actual amb les troballes: va resultar ser el mur o bé la fonamentació del mur de façana de la finca núm. 29 del carrer de la Corríbia, concretament el seu extrem nord-oest⁵⁸. Ara bé, cal tenir en compte que, malgrat la datació del mur 108 d'època moderna o contemporània, formava part de la xarxa urbanística que va crear-se durant la baixa edat mitjana i que, sense grans canvis, va perdurar fins a les grans modificacions del segle XX.

⁵⁸ Vegeu, als Annexes: "Documentació planimètrica", fig. C; recordem que la reproducció del "quarteró" corresponent a la zona intervinguda m'ha estat facilitada pel Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

Finalment, la u. e. 108 era una estructura confeccionada amb pedres irregulars (de dimensions mitjanes i petites) i morter de calç blanquinós de poca qualitat que podria ser d'època moderna o contemporània. Va aparèixer a 55 cm. del nivell de sòl actualment en ús (és a dir, a 8'14 m. s. n. m.) i s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la intervenció. Tenia una orientació est / oest i estava tallat per ambdós costats. Tot i que presentava l'aspecte d'un mur amb la part superior irregular a causa d'accions de destrucció, no es pot descartar que es tractés d'una claveguera, ja que també estava situat força al centre de l'antic carrer de la Corríbia (concretament, era a la cruïlla d'aquest carrer amb el de Ripoll)⁵⁹. No correspondria, no obstant això, a la hipotètica claveguera 106, ja que va aparèixer a una cota més elevada i les dues unitats presentaven factures diferents.

Així doncs, com en el cas de la unitat 106, la u. e. 108 també semblava d'època moderna o contemporània (i, per tant, hereva del traçat medieval), però no es va poder datar amb seguretat (cal recordar que ambdues eren cobertes per la u. e. 104 i no anaven associades a material arqueològic).

Per aquesta raó, i per tal d'esgotar les seves probabilitats cronològiques, analitzarem la remota possibilitat que es tractés d'estructures romanes. En aquest cas, presumiblement formarien part de la vil·la romana de l'actual plaça d'Antoni Maura, ja que cal recordar que ens trobem fora muralles.

Ara bé, no sembla que es tracti d'una hipòtesi vàlida per dues raons: per una banda, per l'elevada cota a què van aparèixer les estructures; i, per l'altra, perquè a la zona intervinguda (recordem que som molt a prop de la muralla romana) és molt possible que hi hagués el gran retall a la roca que l'any 1954 es va localitzar al carrer de la Tapineria i que, durant la campanya d'excavació de 1989, es va documentar tocant a la muralla entre la plaça Nova i el Pla de la Seu. Sembla que el retall, executat a principi del segle I d. C. i reblert per deixalles des de ben aviat i durant tot l'imperi, tenia la funció de recollir i canalitzar les aigües (tant les de la pluja, que baixaven per la riera de l'actual

⁵⁹ Vegeu, als Annexes: "Documentació planimètrica", fig. C; recordem que la reproducció del "quarteró" corresponent a la zona intervinguda m'ha estat facilitada pel Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

Portal de l'Àngel, com les residuals que podien ser abocades des de l'interior de la ciutat). A partir d'aquí, segurament conduïa les aigües a la riera anomenada segles més tard de Sant Joan, que aproximadament transcorria per l'actual Via Laietana.⁶⁰

No obstant això, sembla que durant l'esmentada intervenció a l'avinguda de la Catedral (1989) es van documentar les restes de dos murs fets de pedra irregular lligada amb argamassa i un fragment de paviment d'*opus signinum*, just a la cruïlla de l'avinguda de la Catedral amb el carrer de la Tapineria. Es va considerar que podien ser part integrant de la vil·la suburbana identificada com a tal l'any 1954.⁶¹

Aquesta observació permetria suposar que les estructures 106 i 108 podrien també formar part d'aquesta vil·la o fins i tot ser els mateixos murs que es van documentar el 1989⁶², però s'ha de tenir en compte que, ultra tot el que ja s'ha exposat, els límits de l'excavació de l'any 1989 passaven per davant de les escales del Pla de la Seu⁶³, de manera que la part més pròxima de la u. e. 106 al límit de la zona intervinguda el 1989 és aproximadament a uns 10 m., mentre que la u. e. 108 és a uns 16 m. D'altra banda, únicament el mur 108 segueix una direcció que el pugui portar a la zona intervinguda el 1989, però queda tallat molt abans d'arribar-hi.

Tot plegat sembla indicar clarament que no es tractaria d'estructures d'època romana, si bé no hi ha elements definitius que permetin descartar-ho completament.

En qualsevol cas, cal tenir en compte que les pròpies característiques de la intervenció (en especial l'escassa profunditat a què es va instal·lar la canalització elèctrica i els reduïts 50 cm. d'amplada de les rases) van dificultar molt la interpretació de les troballes, de manera que no va ser possible obtenir resultats més concrets. Caldrà esperar, doncs, que futures campanyes

⁶⁰ AA. VV., 1992, pàg. 62-63.

⁶¹ AA. VV., 1992, pàg. 66.

⁶² Desconeixem la situació exacta de les restes documentades el 1989, ja que la memòria de la intervenció està pendent de lliurament (la informació sobre l'existència de les mateixes procedeix de la publicació divulgadora que es va fer sobre els resultats de l'excavació, que ja hem citat repetides vegades).

arqueològiques ampliïn els coneixements sobre l'àrea i ajudin a respondre els interrogants plantejats.

⁶³ AA. VV., 1992, pàg. 18.

8. Bibliografia

- AA. VV. (1969-1980): *Gran enciclopèdia catalana*. 15 vol. Edicions 62 – Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona.
- AA. VV. (1982): *Gran geografia comarcal de Catalunya. Volum 8: El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AA. VV. (1992): *L'avinguda de la Catedral: de l'ager de la colònia Barcino a la vilanova dels arcs*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.
- AA. VV. (2001): *La construcció de la gran Barcelona: l'obertura de la Via Laietana 1908-1958*. Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. *BCNPIC: Punt d'informació cartogràfica de Barcelona*. <<http://www.bcn.es/cgi-bin/pt.pl?url=/guia/bcnpicc.html>> (consultada el 30 d'abril de 2005).
- AMADES, Joan (1984): *Històries i llegendes de Barcelona. Passejada pels carrers de la ciutat vella. Volum I*. Edicions 62. Barcelona.
- BELTRAN, Julia (1997): *Memòria de la intervenció arqueològica de la casa del degà (Arxiu Històric de la Ciutat). (Ciutat Vella, Barcelona). Març – abril 1993*. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- CARANDINI, Andrea (1997): *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Crítica. Barcelona.
- CLARAMUNT, Salvador (1984): "La formació del Raval de la Rambla". A: *El Pla de Barcelona i la seva història. Actes del I Congrés d'història del Pla de Barcelona, celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 12 i 13 de novembre de 1982*. La Magrana. Barcelona. Pàg. 183-203.
- CURET, Francesc (1954): *Visions barcelonines 1760 – 1860. Els barris de la ciutat*. Vol. II. Dibuixos de Lola Anglada. Editorial Dalmau i Jover, S. A. Barcelona.

- FABRE, Jaume; i HUERTAS CLAVERIA, Josep Maria (1977): *Tots els barris de Barcelona. Volum V: L'Eixample i la Barcelona Vella*. Edicions 62. Barcelona.
- GALERA, Montserrat; ROCA, Francesc; i TARRAGÓ, Salvador (1982): *Atlas de Barcelona (segles XVI a XX)*. Publicacions del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya. Barcelona.
- GARCIA ESPUCHE, Albert; i GUÀRDIA BASSOLS, Manuel (1986): *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Edicions de la Magrana. Barcelona.
- GARRIGA i ROCA, Miquel (1858): aixecament topogràfic de la ciutat de Barcelona en 118 parts, anomenades popularment "quarterons". Reproducció del "quarteró" corresponent a la zona intervinguda (facilitada pel Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona).
- GRANADOS, J. O., coord. (1989): *Sondeig arqueològic a l'avinguda Cambó (Barcelona). 1984-1985*. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- GRANADOS, Oriol (1991): "Estructura urbana de la ciutat romana". A: *Història de Barcelona. Volum 1. La ciutat antiga*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 139-201.
- GRANADOS, Josep Oriol (direcció) (1995): *Memòria de la intervenció arqueològica a la Pia Almoïna. Barcelona, 1993*. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- GUÀRDIA, Manuel; i GARCIA ESPUCHE, Albert (1992): "Consolidació d'una estructura urbana; 1300-1516". A: *Història de Barcelona. Volum 3: La ciutat consolidada (segles XIV i XV)*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 35-72.

- HARRIS, Edward C. (1991): *Principios de estratigrafía arqueológica*. Crítica. Barcelona.
- HUERTAS ARROYO, Josefa (1997): *Informe-memòria de la intervenció arqueològica a l'edifici de la Pia Almoïna (Barcelona)*. Any 1996. codi intervenció – 328. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- HUERTAS, Josep M.; i FABRE, Jaume [1990 o post.]: *Una dècada de fam i de reconstrucció*. A: Barcelona metròpolis mediterrània <http://www.bcn.es/publicacions/bmm/50/ct_memoria.htm> (consultada el 6 de juny de 2005).
- HURTADO, Víctor; MESTRE, Jesús; i MISERACHS, Toni (1995): *Atlas d'història de Catalunya*. Edicions 62. Barcelona.
- MARSINACH TIRVIÓ, Montserrat. (1989): "Urbanisme i societat a Barcelona a mitjan segle XIV: la plaça del Blat". A: *Història urbana del Pla de Barcelona. Volum I. Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 6 i 7 de desembre de 1985*. Institut Municipal d'història. Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 119-131.
- PALET i MARTÍNEZ, Josep Maria (1997): *Estudi territorial del Pla de Barcelona. Estructuració i evolució del territori entre l'època ibero-romana i l'altmedieval segles II-I aC – X-XI dC*. Centre d'Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura. Barcelona.
- SANZ PARERA, Miquel (1988): *El Pla de Barcelona. Constitució i característiques físiques*. Amelia Romero, editora. Sant Cugat del Vallès.

ANNEXES

Repertori estratigràfic

Documentació gràfica

- **Documentació fotogràfica**
- **Documentació planimètrica**

Repertori estratigràfic

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 101.
Sector: Rasa 100.		Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.
DEFINICIÓ :	Paviment actualment en ús a l'avinguda de la Catedral.		
DESCRIPCIÓ :	Format per lloses pràcticament quadrades de ciment (de 39'5 x 40 cm. de costat i 4 de gruix). Apareixia entre 8'69 i 8'65 m. s. n. m.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a 201.
	Rebleix a		És reblert per
	Cobreix a	102.	És cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 102.
Sector: Rasa 100.		Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actualment en ús a l'avinguda de la Catedral.		
DESCRIPCIÓ :	Capa de morter de ciment d'uns 5 cm. de potència. Es documentà entre 8'65 i 8'60 m. s. n. m.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a 202.
	Rebleix a		És reblert per
	Cobreix a	103.	És cobert per 101.
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 103.	
Sector: Rasa 100.		Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.	
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actualment en ús a l'avinguda de la Catedral.			
DESCRIPCIÓ :	Formigó, amb una potència d'uns 25 cm. Apareixia entre 8'60 i 8'35 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	103.
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	104.	És cobert per	102.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 104.	
Sector: Rasa 100.		Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.	
DEFINICIÓ :	Nivell de terraplenament o de rebliment de rases de servei recents.			
DESCRIPCIÓ :	Sauló de color ataronjat amb clapes grisoses i restes de material constructiu contemporani. L'estrat s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa (es documentà entre 8'35 i 7'99 m. s. n. m.).			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	204.
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	105, 106, 107 i 108.	És cobert per	103.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica				U. E. : 105.
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: darreria s. XIX- s. XX.
DEFINICIÓ :	Probable embornal amortitzada.			
DESCRIPCIÓ :	Estructura confeccionada amb maons massissos (d'aproximadament 30 x 14 x 4 cm.) lligats amb ciment pòrtland. Cota màxima: 8'14 m. s. n. m.; cota mínima: 7'99 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	106.	És cobert per	104.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica				U. E. : 106.
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: moderna - contemporània?
DEFINICIÓ :	Estructura indeterminada (fonamentació de mur, mur, preparació de paviment?)			
DESCRIPCIÓ :	Estructura formada per pedres de dimensions mitjanes i petites lligades amb morter de calç molt compacte i lleugerament salmonat. No es va poder apreciar si els seus límits eren reals o bé si responien a interestrats de destrucció, ja que l'estructura només es va poder documentar en planta. La cota superior de l'estructura era de 7'99 m. s. n. m.; pel que fa a la inferior, la desconeixem, ja que es prolongava més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a		És cobert per	104, 105.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 107.	
Sector: Rasa 100.		Fase: --	Cronologia: moderna o contemporània.	
DEFINICIÓ :	Mur o fonamentació de mur.			
DESCRIPCIÓ :	Mur (o fonamentació de mur) format per pedres irregulars de dimensions mitjanes i petites i fragments de maons massissos, tot plegat lligat amb morter de calç blanquinós de poca qualitat. Només se'n va poder apreciar l'alçat, ja que va aparèixer al tall nord de la rasa, si bé lleugerament desviat de la línia de la rasa (orientació nord-est / sud-oest). Se'n va documentar uns 2 m. de llargada. La cota superior de l'estructura era de 8'25 m. s. n. m. i s'estenia fins més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa en aquell indret concret (7'80 m. s. n. m.).			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a		És cobert per	104.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 108.	
Sector: Rasa 100.		Fase: --	Cronologia: moderna - contemporània?	
DEFINICIÓ :	Mur.			
DESCRIPCIÓ :	Mur format per pedres irregulars de dimensions mitjanes i petites, tot plegat lligat amb morter de calç blanquinós de poca qualitat. Seguia una orientació nord-oest / sud-est. Va aparèixer tallat pels dos extrems, però se'n conservaven uns 4'3 m. de llargada. Des de 8'14 m. s. n. m., s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa a la zona.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a		És cobert per	104.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 201.	
Sector: Rasa 200.		Fase: --		Cronologia: Segle XX.
DEFINICIÓ :	Paviment actualment en ús al carrer de la Tapineria.			
DESCRIPCIÓ :	Format per lloses rectangulars de pedra, de mides irregulars (entre 30 i 80 cm. de llargada i 34 i 38 cm. d'amplada, amb un gruix d'uns 17 cm.). Apareixia entre 8'69 i 8'52 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	101.
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	202.	És cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 202.	
Sector: Rasa 200.		Fase: --		Cronologia: Segle XX-XXI.
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actualment en ús al carrer de la Tapineria.			
DESCRIPCIÓ :	Capa de morter de ciment d'uns 5 cm. de potència. Es documentà entre 8'52 i 8'47 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	102.
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	203.	És cobert per	201.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 203.
Sector: Rasa 200.	Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.	
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actualment en ús al carrer de la Tapineria.		
DESCRIPCIÓ :	Formigó, amb una potència d'uns 20 cm. Apareixia entre 8'47 i 8'27 m. s. n. m.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a 103.
	Rebleix a		És reblert per
	Cobreix a		És cobert per 202.
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 204.
Sector: Rasa 200.	Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.	
DEFINICIÓ :	Nivell de terraplenament o de rebliment de rases de servei recents.		
DESCRIPCIÓ :	Sauló de color ataronjat amb clapes griseses i restes de material constructiu contemporani. L'estrat s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa (es documentà entre 8'35 i 7'55 m. s. n. m.).		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a 104.
	Rebleix a		És reblert per
	Cobreix a	105, 106, 107.	És cobert per 103.
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Documentació fotogràfica

Fotografia núm. 1.

Vista general de part de la zona intervinguda, mirant al sud-est.

Fotografia núm. 2.

Vista general de part de la zona intervinguda, mirant al sud-est.

Fotografia núm. 3.

Obrer treballant amb el martell compressor a la Rasa 100. Fotografia efectuada mirant al sud-est.

Fotografia núm. 4.

Màquina retroexcavadora a la Rasa 100, extraient la u. e. 104. Fotografia realitzada mirant a l'oest.

Fotografia núm. 5.

Obrer treballant amb la pala a la Rasa 100, extraient la u. e. 104. Fotografia efectuada mirant a l'oest.

Fotografia núm. 6.

Tall estratigràfic de la Rasa 100, mirant al sud. S'hi poden observar les u. e. 101, 102, 103 i 104.

Fotografia núm. 7.

Mur 106, amb l'estructura 105 a sobre. Fotografia realitzada mirant a l'oest,

Fotografia núm. 8.

Mur 106,. mirant a l'est,

Fotografia núm. 9.
Mur 107, visió zenital.

Fotografia núm. 10.
Mur 107, mirant a l'oest.

Fotografia núm. 11.

Mur 108. Fotografia efectuada mirant a l'est.

Fotografia núm. 12.

Mur 108, extrem est. Fotografia efectuada mirant a l'oest.

Fotografia núm. 13.

Tall estratigràfic de la Rasa 200, mirant al nord-est. S'hi poden observar les u. e. 201, 202, 203 i 204.

Fotografia núm. 14.

Rasa 200 ja buidada fins a la cota màxima de profunditat. Fotografia realitzada mirant al sud-est.

Fotografia núm. 15.

Obrers col·locant tub per a cable elèctric al límit entre la Rasa 100 i la Rasa 200, mirant a l'est.

Documentació planimètrica

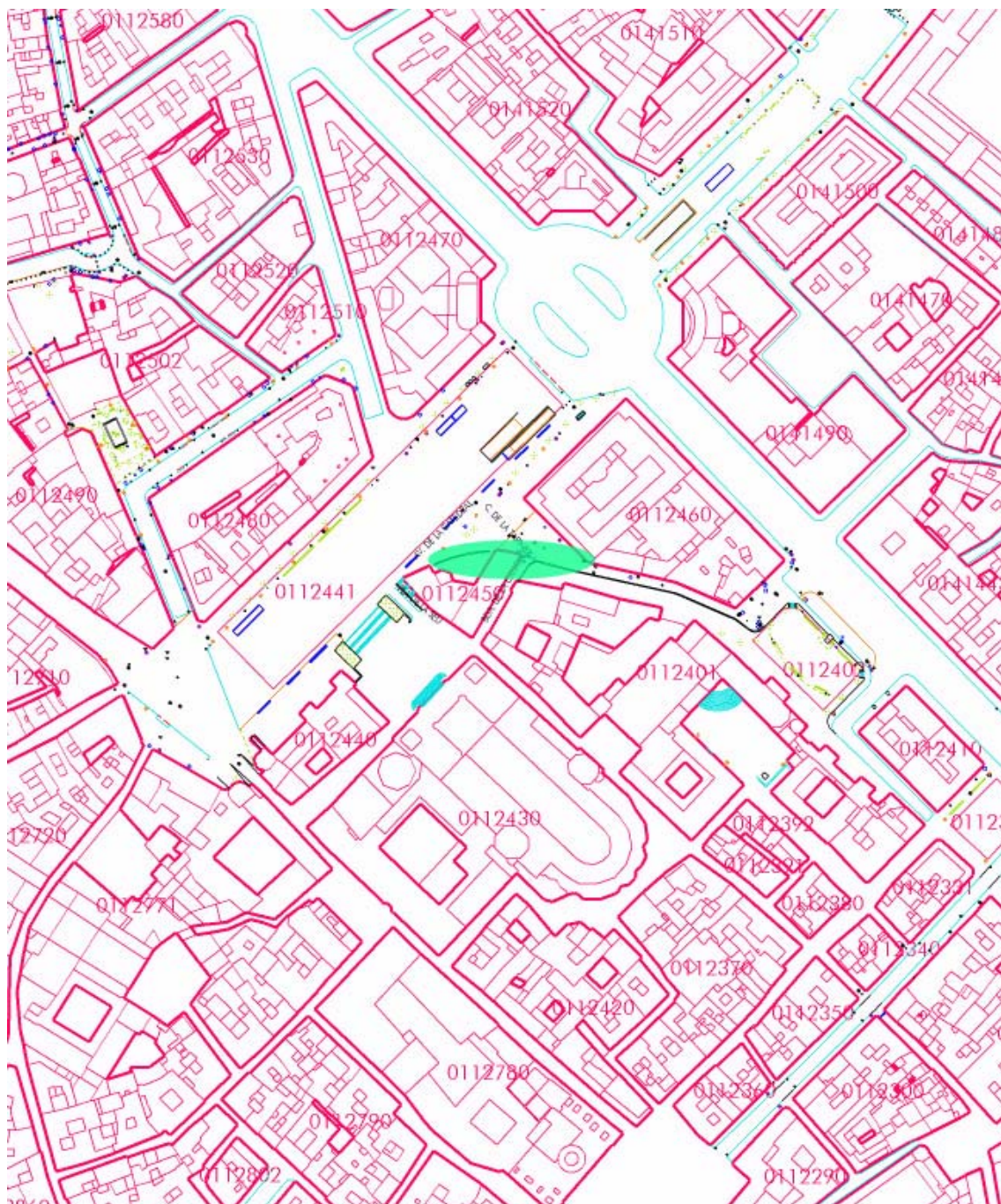
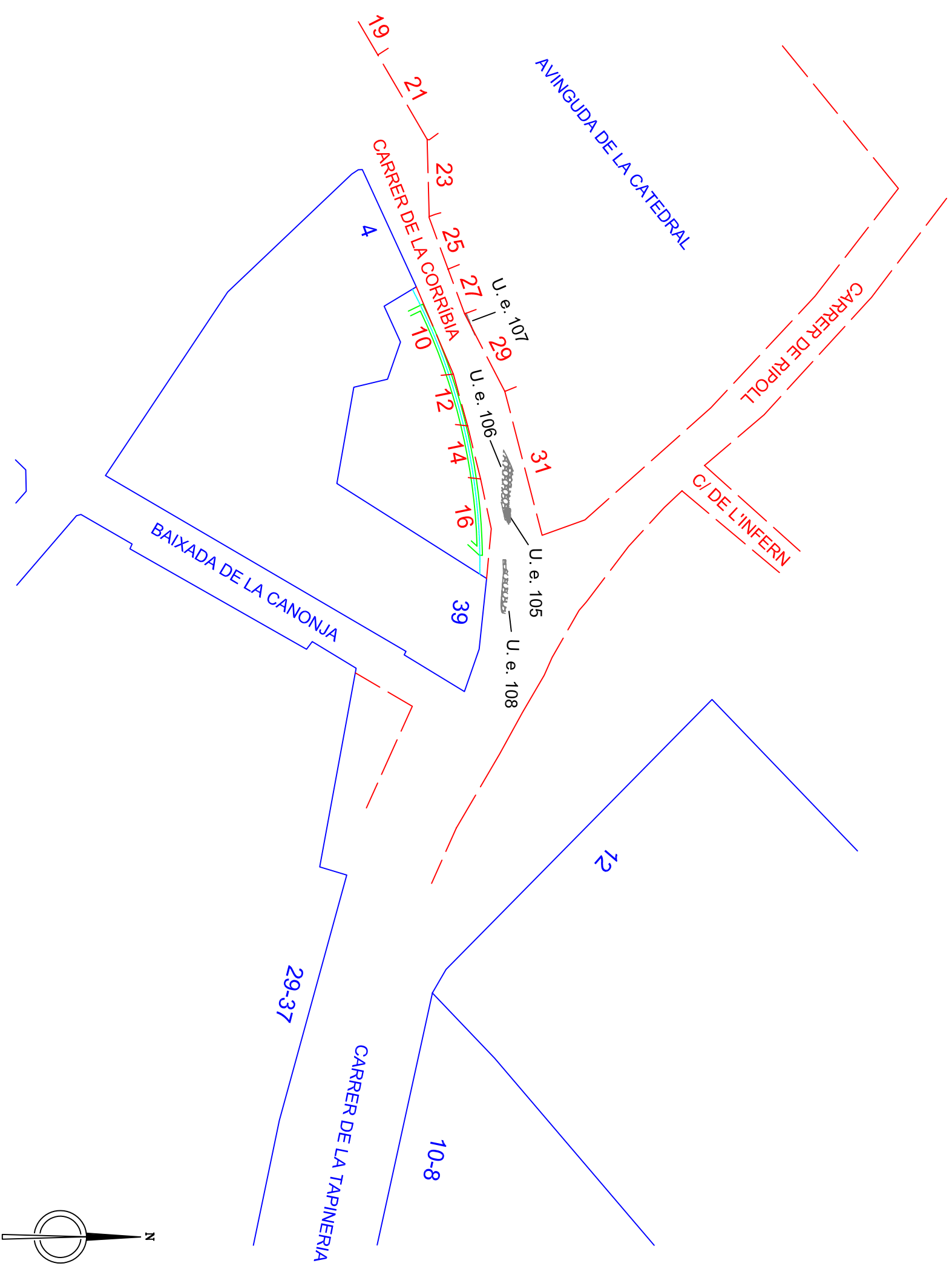
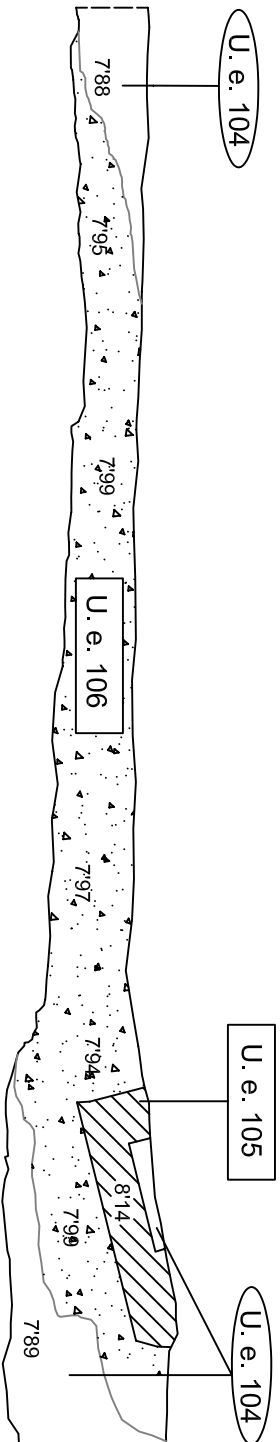
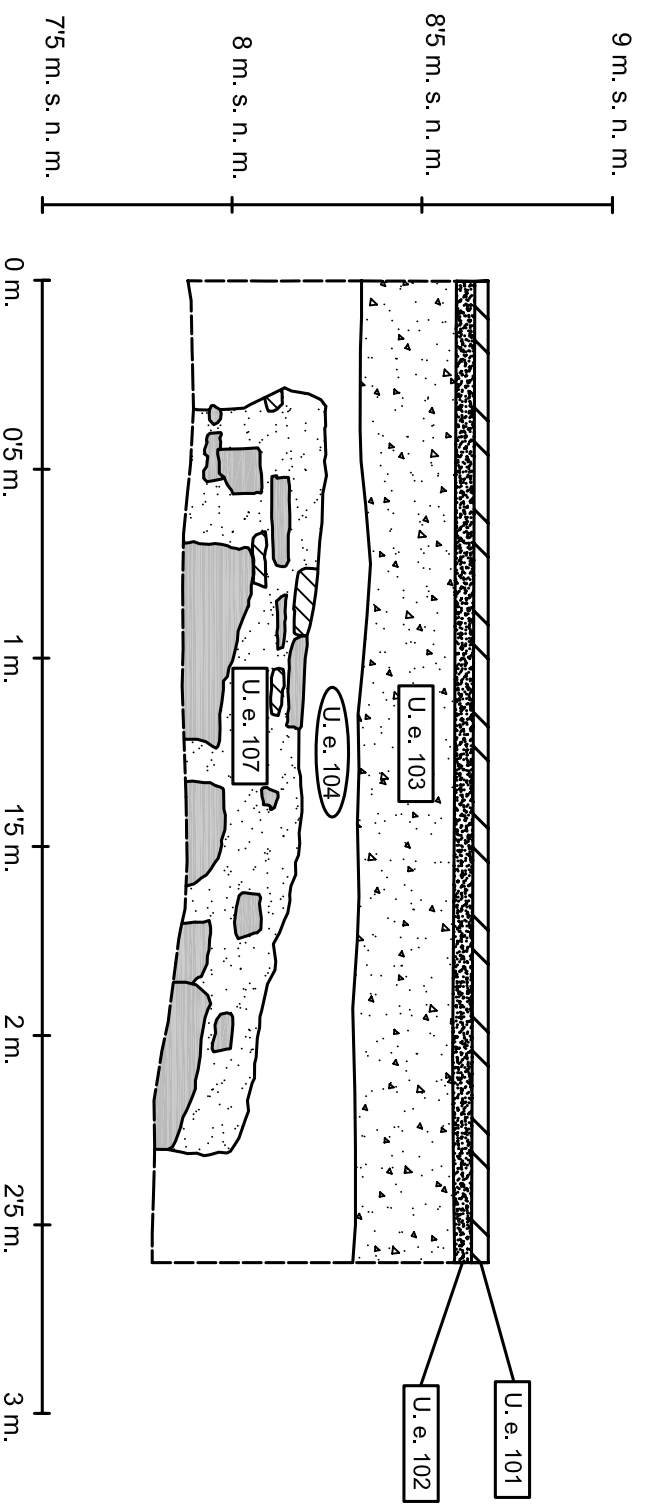

Figura A.

En verd, zona objecte de la intervenció arqueològica preventiva.

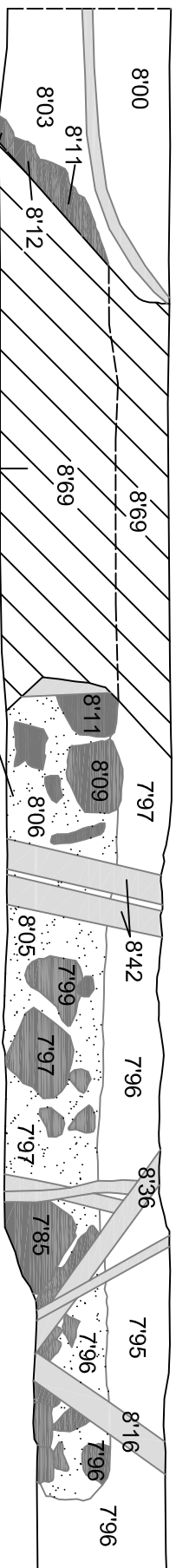

	Morter de calç
	Pedres
	Maons

U. e. 107

U. e. 108

	Zona minada		Morter de calç
	Serveis		U. e. 104

